

від сумлінності виконання своїх обов'язків слідчими. Здебільшого, це були фальшиві дані, наведені підсудним для власного виправдання, чи нав'язаних слідчим для виявлення злочинних чи шпигунських дій, достовірну інформацію можна вичленити за допомогою найпростішого порівняльного аналізу. Тому для щонайповнішої картини реальних обставин політичних репресій вчителів у 1940-і роки потрібно уважно і всесторонньо вивчати матеріали архівно-слідчих справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний архів Тернопільської області. – Ф. Р-3429. – Оп.3. – Спр. 325.
2. Там само. – Ф.Р- 3429. – Оп.3. – Спр.418.
3. Там само. – Ф.Р- 3429. – Оп.3. – Спр.272.
4. Там само. – Ф.Р- 3429. – Оп.3. – Спр.406.
5. Там само. – Ф.Р- 3429. – Оп.3. – Спр.270.
6. Там само. – Ф.Р- 3429. – Оп.3. – Спр.407.
7. Там само. – Ф.Р- 3429. – Оп.3. – Спр.379.

УДК 378.01: 373.3 /5. 02: 930 (045)

Пометун Олена Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор
головний науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ

ІНТЕГРОВАНІ КУРСИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ЗМІСТУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Протягом перших десятиліть ХХІ ст. світ неймовірно змінився і далі змінюється надзвичайно швидко. Провідною тенденцією змін є інтеграція окремих суспільств у глобальне ціле з новими, властивими цьому цілому якостями і характеристиками. Інтеграція в сучасному світі обумовлює і необхідність інтеграції в освітньому процесі насамперед як системного об'єднання, з'єднання, наближення навчального матеріалу окремих предметів чи дисциплін в єдине ціле [4, с. 314].

Інтегрований підхід в освіті веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність, коли результатом можуть

бути цілісні знання різних рівнів: про дійсність, природу, з тієї чи іншої освітньої галузі, предмета, курсу, розділу, теми [2, с. 9].

Інтегрований підхід в освіті задекларований в останніх освітніх документах, зокрема в Концепції Нової української школи, Державних стандартах початкової (2018) і базової середньої (2020) освіти.

У документах Організації економічного співробітництва та розвитку відображено завдання освіти перших десятиліть ХХІ століття: надати учням активність, відчуття цілі та компетентності, які їм потрібні, щоб формувати власне життя та робити внесок у життя інших [8]. Важливим викликом є переосмислення знань і міжнародне переосмислення того, що варто знати. Siri і Google зробили запам'ятовування предметного контенту застарілим. Реальний світ не обмежений предметами. Зростає також міжнародний консенсус щодо важливості та визначення компетентностей учнів ХХІ століття: критичне мислення, спілкування, співпраця, розв'язання проблем, творчість, етика та громадянство, міжкультурна компетентність, глобальна обізнаність, адаптивність, а також комп'ютерні та цифрові технологічні можливості [7, с. 2]. Ці ключові міжпредметні компетентності на думку низки дослідників є обґрунтованою підставою для об'єднання предметного змісту. І тому важливим напрямом удосконалення освіти стає перехід до інтегрованого навчання. Інтегрований курикулум може реально забезпечити не лише формування в учнів указаних компетентностей, а й ефективність навчання, узгодженість змісту і методики та уникнення дублювання [6].

Тому одним із основних завдань якісного оновлення середньої освіти в Україні є перехід до інтеграції навчальних предметів як у межах однієї, так і кількох галузей знання задля усунення протиріч між обсягом знань, що невпинно зростає, та здатністю учнів їх засвоювати.

Традиційна побудова курикулуму за окремими предметами створює загрозу ізоляції в свідомості учня знань, умінь, навичок і ставлень, опанованих в одному навчальному предметі, від тих, що формуються при вивченні інших.

Це питання є актуальним в силу того, що традиційна практика суспільствознавчої освіти (більше 50-ти років) була предметоцентричною, передбачаючи викладання окремих предметів галузі – історії України, всесвітньої історії, громадянської освіти, правознавства, етики. За такої практики основна увага зосереджувалась на питаннях внутрішньопредметної інтеграції.

Нині за умов реалізації компетентнісного підходу та одночасного скорочення часу на викладання предметів галузі єдиним шляхом якісного навчання є галузева міжпредметна інтеграція. Адже компетентнісний підхід у навчанні передбачає набуття учнями міжпредметних комплексів знань, умінь, навичок і цінностей – ключових і предметних компетентностей та наскрізних умінь, що уможливають успішне здійснення тої чи іншої діяльності [5, с. 52]. А це потребує встановлення зв'язків інтегрування у змісті, формах і методах навчання учнів на всіх рівнях освіти, що, своєю чергою, обумовлює змогу формування в учнів уміння встановлювати всебічні зв'язки між науковими фактами, поняттями, законами, теоріями із різних галузей знань. Інтегроване навчання не лише економить навчальний час і запобігає перевтомі учнів, а й поживляє освітній процес. Воно забезпечує кожній особистості можливість самостійно досягати певних цілей, творчо самостверджуватися в різних соціальних сферах, що сприяє якісно новому рівню освіти.

Інтеграцію розглядають сьогодні як дидактичну концепцію побудови цілісного освітнього процесу, як підхід до розв'язання актуальних освітніх завдань, зокрема й у навчанні історії та громадянської освіти. Йдеться про формування у вчителів та учнів нового, інтегративного мислення як інструменту активного, творчого освоєння світу. Водночас практика створення інтегрованих предметів і курсів як і науково-методичного їх забезпечення ще не набула в Україні достатнього поширення.

Традиційною для нашої освіти є інтеграція, що реалізується у межах окремого навчального предмета. Встановлення зв'язків між блоками навчальної інформації чи окремими темами в межах одного навчального предмета

називають послідовною чи внутрішньопредметною інтеграцією, що надає учням змогу розуміти систему і логіку змісту предмета. Це прослідковується в багатьох навчальних програмах та методиках навчання різних предметів як попередніх років, так і в останній час. Зрозуміло, що внутрішньопредметна інтеграція життєво необхідна за умов «крапельної» структури курикулуму, коли урок з багатьох предметів відбувається один раз на тиждень.

Міжпредметна інтеграція (внутрішньогалузева або міжгалузева) вимагає вивчення програмового матеріалу з урахуванням змісту різних навчальних предметів і галузей знань. Така інтеграція передбачає синтез об'єктів, явищ і процесів реальної дійсності, що складають зміст освітнього процесу і методологію його реалізації, здійснює відчутний позитивний вплив на всі його сторони та забезпечує учням змогу досягти планованих освітніх результатів. А, отже, може розглядатись як прояв дидактичних принципів системності й науковості та як дидактична умова підвищення науковості та доступності навчання, що позитивно впливає на якість освітнього процесу [3].

У низці вітчизняних досліджень проблеми [1; 5] визначено такі види міжпредметної інтеграції: контент-орієнтована (інтеграцію будують на основі змісту навчальних предметів – навколо однієї теми, об'єкта дослідження об'єднують відомості різних галузей знання); діяльнісно-орієнтована (здійснюють через формування однакових способів дій на уроках із різних предметів чи шляхом організації інтегрованої діяльності на інтегрованих уроках або проєктної діяльності); ціннісно-сміслова (базується на спільних для різних предметів смислах і цінностях, що складають основу орієнтацій і ставлень учнів).

В умовах запровадження Державного стандарту базової середньої освіти (2020) практична реалізація інтегрованого навчання вимагає поєднання всіх вищезазначених видів інтеграції, оскільки без цього неможливо розв'язати основні завдання з формування ключових компетентностей і наскрізних умінь учнів. Адже ключова компетентність є здатністю учня застосовувати щодо

міжпредметного кола проблем знання, вміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певних навчальних предметів і предметних галузей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Барановська О. В. Міжпредметна інтеграція як провідна тенденція в організації профільного навчання. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2017. № 1(22), С. 9–13.
2. Гончаренко С. У., Козловська І. М. Теоретичні основи дидактичної інтеграції у професійній середній школі. *Педагогіка і психологія*. 1997. №2. С. 9–18.
3. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи. Частина 2, 2017. URL : <https://nus.org.ua/articles/integrované-navčannya-tematychnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chasty-na-2/>
4. Пометун О. І. До актуальних завдань дидактики і методики в контексті європеїзації української освіти. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2021: інновації в освіті в контексті європеїзації та глобалізації*: матеріали V Міжнародної наук.-практ. конференції (Київ, 27–28 травня 2021 р.). С. 314–315. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/726258/> (дата звернення : 20.05.2022).
5. Пометун О. І. Інтегроване навчання історії: підходи і проблеми. *Актуальні проблеми історичної освіти*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 березня 2021 року) ХДУ, м. Херсон, Україна. С. 51–55. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725054> (дата звернення : 20.05.2022).
6. Drake SM and Reid JL (2020) 21st Century Competencies in Light of the History of Integrated Curriculum. *Front. Educ.* 5:122. doi: 10.3389/educ.2020.00122.
7. OECD, D. (2005). Definition and selection of key competencies-executive summary. <http://www.deseco.admin.ch/bfs/deseco/en/index/02.html>.
8. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). (2018). The future of education and skills: Education 2030. OECD Education Working Papers.

УДК 004

Посна Людмила Василівна,
викладач кафедри освітніх та
інформаційних технологій Комунального
закладу Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти,
м. Суми

БЕЗПЕКА В ІНТЕРНЕТІ

Анотація. У статті визначені ризики перебування користувачів у соціальних мережах. Показана необхідність формування інформаційної культури дітей, батьків, а також професійної інформаційної культури в онлайн просторі, а також необхідність навчання безпечної поведінки у віртуальному світі.